

قرآگاه ملی مبارزه
بامفاسد و فتنه

جزوه مطالعاتی

شماره ۲

مناطق آزاد - آسیب‌ها و چالش‌ها

مناطق آزاد

آسیبها و چالش‌ها

مناطق آزاد معمولا در محدوده های مرزی کشور واقع شده‌اند که بر خلاق سایر نقاط، از بسیاری از قوانین محدود کننده اقتصادی مانند عوارض گمرک، مستثنی هستند. هدف از ایجاد مناطق آزاد، مبدل ساخت این مناطق به بخش هایی با صادرات فراوان، اشتغال بالا، ارزش افزوده زیاد و ... است که سرمایه‌های خارجی را جذب کرده، تا کشور را از صادرات نفتی بی‌نیاز کنند. حال با گذشته دو دهه از ایجاد مناطق آزاد، باید دید این هدف تا چه میزان محقق شده است؟

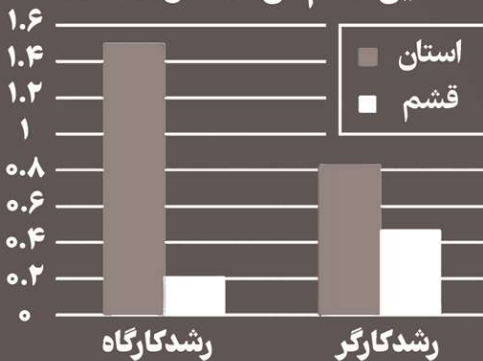

عدم بهبود شاخص های توسعه در مناطق

یکی از اهداف ایجاد مناطق آزاد رونق اشتغال در محدوده مشمول معافیت بود. این در حالی است که با نگاهی به نرخ اشتغال برخی از این مناطق محقق نشدن این هدف به وضوح به چشم می خورد. برای مثال تعداد کارگاه های صنعتی در قشم طی ده سال از ۸۲ تا ۹۲ تنها ۲۱ صدم درصد رشد داشته یا در ارونند نرخ اشتغال از سال ۸۲ تا ۹۰ از ۰.۷۷ به ۰.۷۱ رسیده است.

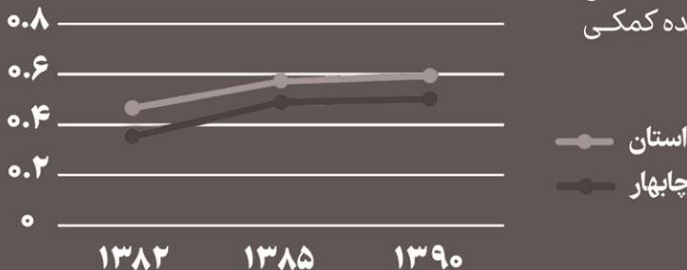
میزان رشد تعداد کارگاه صنعتی و شاغلین قشم طی ده سال ۸۲-۹۲

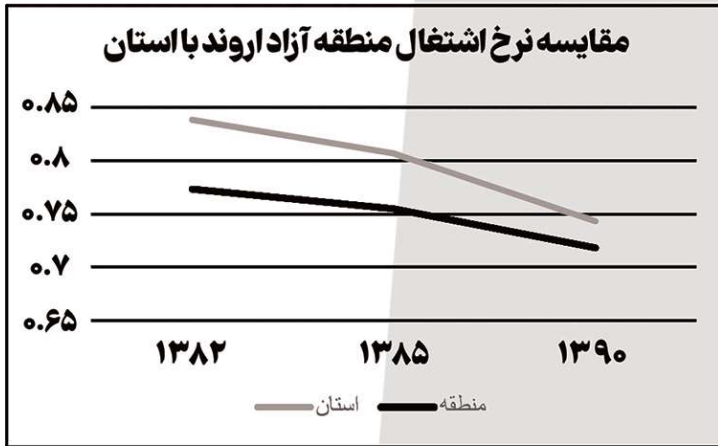
در سال ۱۳۷۱ کیش، قشم و چابهار به دنبال قانون برنامه اول توسعه به عنوان اولین مناطق آزاد کشور با شکل گیری دبیرخانه شورای عالی مناطق آزاد به ثبت رسیدند.

در نتیجه ی مقایسه شاخص منطقه با استان، نه تنها بهبود چشمگیری مشاهده نشد، بلکه در برخی از موارد شاهد وضعیت بهتر استان هستیم. لذا عملکرد فعلی مناطق آزاد، به بهبود شاخص های ذکر شده کمکی ننموده است.

نسبت افراد باسواد به کل جمعیت

عدم رونق اشتغال

با بررسی نرخ اشتغال در ۵ منطقه آزاد و مقایسه آن با نرخ اشتغال همان استان، نه تنها بهبود چشمگیری مشاهده نشد، بلکه در بعضی از مناطق، استان مرزی نرخ اشتغال مناسب تری نسبت به منطقه دارد. در واقعیت و با مشاهده میدانی نیز می توان به اشتغال اندک مردم مخصوصا بومیان پی برد. اغلب مشاغل ایجاد شده نیز در قالب مشاغل خدماتی و یا فروشنده‌گی است و نه مشاغلی که منجر به تولید گردد.

وسعت مناطق آزاد بیش از ۳ برابر وسعت شهرک‌ها و نواحی صنعتی کشور بوده، اما میزان اشتغال در شهرک‌های صنعتی بیش از ۳ برابر اشتغال در مناطق آزاد کشور است.

افزایش قیمت زمین

جزیره قشم
بومیان محلی

توسعه
رأی داری
محروریت
سوء استفاده
تولید
افزایش
میزان حقوق
اجتماعی
قیمت
عدالت
مسکن
اشتغال
تولید
فروشی
بومیان
واردات
سرمایه
نابرابری

عدم تولید ثروت و اشتغال برای بومیان از یک طرف و افزایش قیمت زمین از طرف دیگر، جوانان منطقه را جهت تهیه مسکن با مشکل مواجه نموده است. شاید افزایش قیمت زمین برای اشخاصی که دارای ملک و املاک در منطقه هستند، اثر کوتاه مدت مناسبی داشته باشد، اما برای جوانان و بومیانی که دارای مسکن نیستند، خرید مسکن تبدیل به یک آرزو می‌گردد. همچنین افرادی که دارای زمین هستند، با فروش آن، و نه با کار و تولید، سرمایه‌ای به دست می‌آورند که با هزینه‌ی آن در مدتی کوتاه یا بلند، تهیه مجدد زمین و مسکنی با همان شرایط برای ایشان دشوار است.

عدم موفقیت در جذب سرمایه

ناموفق در هدف اصلی یعنی جذب سرمایه گذار خارجی

ناموفق در جذب سرمایه گذاری های داخلی

با توجه به قوانینی نظیر سهولت در ویزای خارجی در مناطق، تاسیس بانک خارجی، بند ۱۱ سیاست‌های کلی اقتصاد مقاومتی، و نظر به نمونه‌های مشابه مناطق آزاد در کشورهای دیگر، اصلی‌ترین هدف تشکیل مناطق، جذب سرمایه‌گذار خارجی و توسعه تولید و اشتغال با استفاده از سرمایه‌ی خارجی می‌باشد. لکن طبق آمار، به‌طور میانگین سرمایه‌گذاری خارجی در مناطق آزاد در هر سال حدود ۴۰ میلیون دلار می‌باشد. این آمار در مقایسه آمارهای کشورهای همسایه تقریباً صفر می‌باشد. همچنین در مجموع ۹ سال گذشته کمتر از ۳۵۰ میلیون دلار سرمایه خارجی در مناطق آزاد کشور جذب شده است.

آمار سرمایه‌گذاری داخلی نیز تعریفی ندارد لکن نسبت به سرمایه‌گذاری خارجی در مناطق آزاد از وضعیت بهتری برخوردار می‌باشد با تبدیل مقادیر ریالی سرمایه‌گذاری با نرخ ارز همان سال، میزان سرمایه‌گذاری داخلی در ۴ سال منتهی به سال ۹۲ به صورت میانگین سالانه ۱۷۵۰ میلیون دلار بوده که معادل ۴۳ برابر سرمایه‌گذاری خارجی است؛ اما نکته قابل توجه این است که هدف اصلی مناطق آزاد، جذب سرمایه‌گذاری خارجی می‌باشد. با این وجود باز هم آمارهای مربوط به سرمایه‌گذاری در مقابل نمونه‌های مشابه کشورهای همسایه همچنان ناچیز می‌باشد.

ابهام در آمار صادرات و واردات (تجارت) مناطق

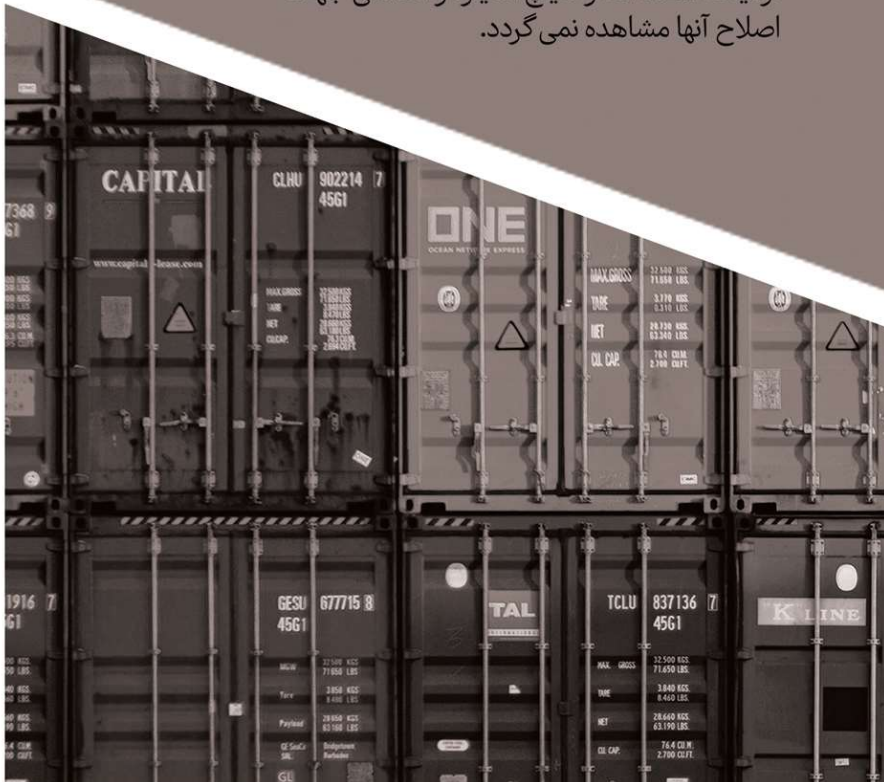
عدم استقرار سامانه و عدم تعیین سازمان متولی برای اعلام آمار دقیق صادرات و واردات از طریق مناطق آزاد، موجب فعالیت غیر شفاف مناطق شده و مسئولین بدون اطلاع از میزان دقیق سطح تجارت مناطق آزاد با سایر کشورها، اقدام به تصمیم‌گیری جهت افزایش مناطق یا افزایش امتیازات می‌نمایند.

سیاست‌های کلی اقتصاد مقاومتی

عدم توجه به بند ۱۱ سیاست‌های کلی اقتصاد مقاومتی

با توجه به بند ۱۱ سیاست‌های کلی اقتصاد مقاومتی، ابلاغی مقام معظم رهبری، ایجاد مناطق آزاد بایستی به اهدافی نظیر انتقال فناوری‌های پیشرفته، گسترش و تسهیل تولید، و صادرات کالا و خدمات نزدیک گردد و در مورد واردات نیز تامین اقلام استراتژیک (نیازهای ضروری) مورد تایید قرار گرفته است. در حال حاضر هیچ یک از ۷ منطقه موجود به سطح مطلوبی از شاخص‌های ذکر شده نزدیک نشده‌اند و هیچ انگیزه و اقدامی جهت اصلاح آنها مشاهده نمی‌گردد.

اعطای امتیاز خرده فروشی

مشکل تبدیل شدن مناطق آزاد به سکوی وارداتی نه تنها از عدم توانمندی مناطق جهت ترغیب سرمایه گذاری در صنعت نشأت می گیرد، بلکه امتیاز خرده فروشی در مناطق آزاد و ایجاد منفعت برای سازمان منطقه در واردات کالاهای تجاری نیز بسیار در این مسئله تاثیرگذار است. امتیاز خرده فروشی در نگاه اول به توسعه گردشگری در مناطق کمک می کند. اما باید توجه داشت امتیازاتی که به تولید در این مناطق داده شده، در حال حاضر به کالاهایی که جهت خرده فروشی به مناطق وارد می شوند نیز داده می شوند. این مسئله سبب می شود با توجه به پایین بودن ریسک واردات کالای تجاری و پیریسک بودن تولید از یک طرف، و وجود بازار در این مناطق در طرف دیگر، سرمایه گذار، بیشتر به سمت واردات کالای تجاری سوق داده شود. مطالعه مناطق آزاد برخی کشورهای توسعه یافته نشان می دهد خرده فروشی در این مناطق ممنوع بوده و صرفاً در حد فروش به کارکنان واحدهای تولیدی مجاز می باشد.

قاچاق کالا و ارز

با توجه به عدم نظارت کافی و عدم زیرساخت لازم جهت کنترل و جلوگیری از ورود کالا به سرزمین اصلی، متأسفانه تعداد زیادی از اقلام مختلف که بدون پرداخت حقوق گمرکی وارد منطقه آزاد شده اند، وارد سرزمین اصلی شده و عملاً هزینه های مربوط به تکمیل زیرساخت و کمک به تولید داخل را پرداخت نمی کنند. با این اقدام، ابتدا صنایع تولیدی استان و شهرستان و نهایتاً کشور آسیب خواهد دید. با توجه به تعطیلی و کاهش تعداد کارخانه های فعال در مناطق آزاد موجود، به راحتی می توان ضربه قاچاق کالا به داخل کشور را مشاهده نمود.

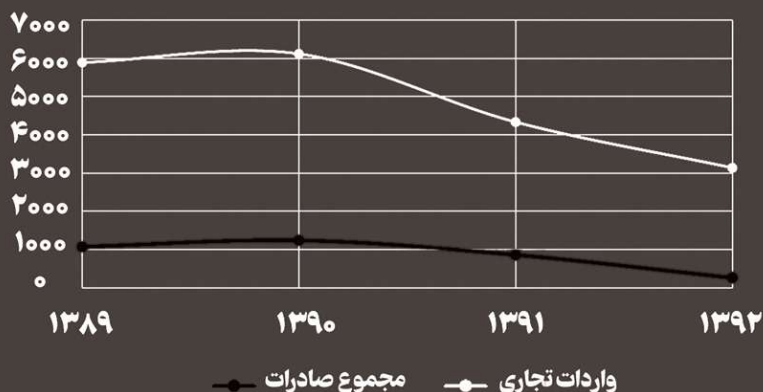
طبق قانون، خرید و فروش ارز توسط هر شخص حقیقی و حقوقی در این مناطق، آزاد است. این مسئله سبب می شود امکان هرگونه کنترل بر خرید و فروش ارز از بین برود. از نظر قوانین داخل کشور تنها بانک ها و صرافی های مجاز تحت نظارت بانک مرکزی امکان خرید و فروش ارز دارند که این مسئله امکان نظارت و مدیریت ارز کشور را برای بانک مرکزی فراهم می کند. اما این امکان برای بانک مرکزی در مناطق آزاد وجود ندارد.

مشکل دیگر عدم تفکیک نظام ارزی در مناطق از سرزمین اصلی است. طبق قانون، ورود و خروج ارز از سرزمین اصلی به مناطق و بالعکس تابع قوانین داخلی کشور است. با این وجود، برخی بانک ها و صرافی ها از طریق شعب مناطق آزاد خود، در سرزمین اصلی فعالیت می کنند که این مسئله ورود و خروج ارز را از کنترل و نظارت بانک مرکزی خارج می کند.

واردات کالای مصرفی، خروج ارز به جای ارز آوری

علی رغم تاکید قانون بر توسعه صادرات کالا در مناطق آزاد، هم اکنون میزان واردات کالاهای تجاری بیش از مقدار صادرات و تولید این مناطق است. آمار نمودار زیر نشان می دهد کالاهای تجاری وارد شده از این مناطق، حداقل ۵ برابر کالاهای تولیدی در مناطق آزاد می باشد. این بدین معنی است که از ظرفیت و امکانات ایجاد شده در مناطق، اغلب به منظور واردات کالاهای تجاری استفاده می شود. البته این نکته را باید در نظر داشت که در آمار واردات تجاری، کالاهایی که از طریق مسافر از مناطق وارد کشور می شوند، محاسبه نگردیده است که در صورت محاسبه، اختلاف بیشتر از این مقدار خواهد شد.

مقایسه واردات تجاری کالا به صادرات کالاهای تولیدی (میلیون دلار)

واردات کالای لوکس

بنابر اعلام گمرک، لیست عمده کالاهای وارداتی به مناطق آزاد در سال ۹۸ قلام زیر می‌باشند:

خودرو	اسباب بازی
کفش	کامپیوتر و قطعات
سیگار	برنج
آبمیوه گیری	توستر
پارچه	تلفن همراه
چای	مایکروفر
لوازم یدکی خودرو	تلویزیون
جاروبرقی	شکر
پوشاک	پخچال
روغن نباتی	لوح فشرده خام

از میزان آمار تولید در مناطق آزاد اطلاع دقیقی وجود ندارد. اما صادرات کالای تولید شده در مناطق را می‌توان ملاک میزان تولید قرار داد. طبق آمار، حداکثر صادرات (یا به عبارتی کالای تولید شده در مناطق آزاد) حدود یک میلیارد دلار نشان می‌باشد؛ این عدد معادل ۸.۵٪ کل صادرات کشور می‌باشد. که حدود ۱٪ از آن نیز صادرات از منطقه آزاد به داخل کشور و سرزمین اصلی بوده که عملاً ارزآوری در پی نداشته است.

مطالبه‌گری

فقط انتقاد نیست، مطالبه‌گری فقط اعتراض نیست، اگر چه در آن، اعتراض هم وجود دارد ... آنچه فایده دارد عبارت است از پیشنهاد. ببینید در اسلام هم نهی از منکر با امر به معروف همراه است، نهی از منکر همان اعتراض است، امر به معروف یعنی پیشنهاد ...

«قرارگاه ملی مبارزه با مفاسد اقتصادی» به عنوان یک مجموعه مردم نهاد مستقل، بر آن شده است تا در مسیر مبارزه با مفاسد اقتصادی؛ با رویکردی پیشگیرانه فعالیت نماید و این مجموعه هدف خود را همسوسازی ظرفیت پژوهشگاه‌ها، رسانه‌ها و جریان‌های دانشجویی و صنفی و در یک کلام نخبگان جامعه قرار داده است تا مبدائی برای گفتمان سازی عالمانه در راستای ریشه کنی سرطان فساد اقتصادی از پیکر نظام مقدس اسلامی ایجاد گردد.

۰۸۷۳۰-۶۶۴۰-۰۲۱

www.FesadSetiz.ir

@fesadsetiiz

@fesadsetiz_ir

تهران میدان انقلاب
خیابان کارگر شمالی
بن پست امین - پلاک ۱۰